

## مهم ترین رویدادهای ایران در دوران نخست وزیری ازهارى

۸ دی ۱۳۹۴ ساعت ۱۷:۵۲

ارتشبد ازهارى پس از دریافت فرمان نخستوزیری یک کابینه نیمبند نظامی تشکیل داد به این صورت که ابتدا فقط ۹ وزیر داشت و از این تعداد فقط دو نفر (وزیر امور خارجه و وزیر صنایع و معادن) غیرنظامی بودند

غلامرضا ازهارى در سال ۱۲۹۱ش در شیراز متولد شد. وی از خانواده متوسطی بود و پس از پایان تحصیلات دبیرستان به دانشکده رفت و با درجه ستوان دومی برای خدمت در ارتش به شیراز اعزام شد و تا دریافت درجه سرگردی در آن منطقه خدمت کرد. سپس وارد دانشگاه جنگ شد و با موفقیت آن را به پایان رسانید و برای تکمیل مطالعات نظامی به آمریکا اعزام شد. او در برگشت با درجه سرتیپی در اداره مستشاری با آمریکایی ها همکاری کرد و دوره های ستاد و اطلاعات را در آمریکا گذرانید. [۱] پس از آن به فرماندهی لشکر کرمانشاه، معاونت دانشگاه جنگ، ریاست ستاد نیروی زمینی و ریاست دانشگاه جنگ منصوب شد.

ازهارى یک بار با درجه سپهبدی بازنشسته شد و بعداً او را به خدمت، دعوت کردند و معاون ستاد کل شد. او بعد از کنارگیری ارتشبد جم از ریاست ستاد با درجه ارتشبدی به ریاست ستاد بزرگ ارتشتاران منصوب شد و مدت ۶ سال این شغل مهم را عهدهدار بود تا اینکه در بحران سال ۵۷ شاه وی را به نخست وزیری برگزید. [۲] انتخاب ازهارى برای نخست وزیری

ازهارى بیش از هفت سال در سمت ریاست ستاد کل - که عنوان رسمی آن (ستاد بزرگ ارتشتاران فرمانده) بود - باقی ماند و علت دوامش در این سمت، اطاعت محض وی از شاه و به عبارت واضحتر بیخطر بودن او برای شاه بود. شاه به همین دلیل، وی را به ریاست دولت نظامی برگزید؛ ولی ازهارى، مرد میدان مبارزه با وضع بحرانی آن روز کشور نبود؛ البته اگر خود شاه، شجاعت و قاطعیت لازم را برای این مبارزه داشت ازهارى در اجرای فرامینش کوتاهی نمی کرد؛ ولی شاه خود ضعیف تر و بی تصمیم تر از او بود و نه فقط شدت عمل نخست وزیری ازهارى را تصویب یا تجویز نمی کرد، [۳] در موارد نادری هم که او می خواست، دست به کاری بزند شاه از آن جلوگیری می-کرد. [۴]

### کابینه ازهارى

ارتشبد ازهارى پس از دریافت فرمان نخستوزیری یک کابینه نیمبند نظامی تشکیل داد به این صورت که ابتدا فقط ۹ وزیر داشت و از این تعداد فقط دو نفر (وزیر امور خارجه و وزیر صنایع و معادن) غیرنظامی بودند [۵] و ۷ نفر دیگر، نظامی بودند.

ارتشبد قهرباغی وزیر کشور و سرپرست وزارت اقتصاد و دارایی، ارتشبد غلامعلی اویسی فرمانده نیروی زمینی و فرماندار نظامی و سرپرست وزارت کار و امور اجتماعی، سپهبد امیرحسین ربیعی فرماندار نیروی هوایی و سرپرست وزارت مسکن و شهرسازی و ...؛ اما پس از چند روز مقرر شد که وزرای نظامی به دلیل مشاغل مهمی که دارند باید به کارهای خود برسند؛ در نتیجه، وزرای تازه‌های معرفی شدند. [۶]

### تشکیل کمیته بحران

ازهارای در نخستین روزهای زمامداری خود به علت مخالفت بعضی از وزرا با گشودن آتش به روی مردم، کمیته‌های به نام بحران تشکیل داد و ریاست آن را به ارتشبد عظیمی، وزیر جنگ سپرد. در این کمیته، امیر خسرو افشار، قاسملو وزیر امور خارجه، دکتر عاملی تهرانی وزیر آموزش و پرورش، ارتشبد قهرباغی وزیر کشور، سپهبد ابوالحسن سعادت‌مند وزیر اطلاعات، سپهبد مقدم رئیس ساواک، سپهبد صمدنیا رئیس شهربانی، سپهبد محققى رئیس ژاندارمری و ارتشبد اویسی فرماندار نظامی تهران عضویت داشتند. وظیفه این کمیته، اخذ تصمیم درباره جنگهای خیابانی بود. ازهارای غیر از تشکیل کمیته بحران به تغییر استانداران اقدام کرد و اکثر استانهای کشور را به نظامیان سپرد. [۷]

### سخنان امام خمینی(ره) با روی کار آمدن دولت ازهارای

امام خمینی(ره) در ۱۶ آذر به مناسبت روی کار آمدن دولت نظامی و کشتار ۱۳ آبان در دانشگاه، پیامی فرستاد. آن حضرت در سخنان خود می گوید: «من از جنایاتی که اخیرا با فرزندان اسلام در دانشگاه ها نموده اند، در سوگم... عزیزان من از این هیاهو نهراسید که نمی‌پهراسید. شما ملت شجاع ثابت کردید که این تانک ها و مسلسل ها و سرنیزه ها زنگ زده است و با اراده آهنین ملت نمی تواند مقابله کند...» [۸]

### رویدادهای مهم دوران نخست وزیری ازهارای

نخستین فعالیتهای ازهارای عبارت بودند از: حمله به روزنامهها و تعطیلی آنها، تلاش برای اجرای مقررات حکومت نظامی و برقراری سانسور در مطبوعات که به مقاومت مطبوعات، اعتصاب نویسندگان و تعطیلی روزنامهها انجامید. تلاش برای جلوگیری از تظاهرات فقط در روزهای اول، کارساز بود؛ اما بعد از چند روز، دامنه اعتصابات فراگیر شد. [۹]

### افشای خروج ارز از کشور

کارکنان بانک مرکزی، اسامی ۱۷۵ نفر را اعلام کردند که ظرف ۲ ماه شهریور و مهر ۵۷ یعنی در زمان دولت شریف امامی، معادل ۱۳ میلیارد تومان ارز خارج کرده‌اند. ازهارای آن را تکذیب کرد؛ اما بی‌اثر بود. ناچار موضوع را برای رسیدگی به دادسرا سپردند. نتیجه تحقیق مثبت بود و از آن پس، خروج خارجکنندگان ارز ممنوع شد؛ اما در همان حال، اکثر ممنوعالخروجها فرار کردند و مردم، وحشترده، پولهای خود را از بانک بیرون کشیدند.

ازهارای در مجلس سنا اعلام کرد که از این به بعد تمام مسئولیت مملکت به عهده اوست و شاه در امور مملکت دخالت نکرده

است [۱۰] و در ضمن تأکید کرد دولت ملی که آیتالله خمینی میخواست در این مملکت، امکان به وجود آمدن ندارد و اگر چنین شود مردم باید کودتای بزرگی را تحمل کنند. [۱۱] رییس جمهور فرانسه، به درخواست ازهاری یکی از اعضای دفتر خود را به نوفل لوشاتو فرستاد تا به امام خمینی پیغام دهد که فرانسه نمیتواند بیش از این تحمل کند که آیت الله خمینی از پاریس، مردم ایران را به شورش وادارد؛ اما با تلاش و پیگیری ایرانیان مبارز مقیم فرانسه و فشار افکار عمومی، این کار نیز مؤثر واقع نشد. [۱۲]

بازداشت کارگزاران رژیم شاه

ازهاری ضمن برقراری نظم در یک حرکت آشتی جویانه برای جلب رضایت مخالفان، بعضی از مقامات سابق دولتی و مسئولان ساواک را بازداشت کرد. او همچنین فعالیتهایی را برای مبارزه با فساد در دستگاههای دولتی آغاز کرد. در رأس بازداشتشدگان، هویدا نخست-وزیر و وزیر دربار سابق، ارتشبد نصیری رئیس پیشین سازمان امنیت، عدهای از وزیران دولت هویدا و دو نفر از وزیران کابینههای آموزگار و شریف امامی (داریوش همایون و منوچهر آزمون) قرار داشتند. این اولین و آخرین اقدام حاد دولت نظامی بود که ازهاری، آن را تحت تأثیر همکاران نظامی خود یا با تلقین خود شاه انجام داد. [۱۳]

البته در چند روز نخستین نخستوزیری ارتشبد ازهاری، عده ای از سران مذهبی و ملی هم بازداشت شدند که مهندس بازرگان و مهندس صباغیان از جمله آنان بودند. [۱۴]

تظاهرات گسترده مردم در تاسوعا و عاشورا

با شروع محرم، تظاهرات مردم، افزونتر شد و هر شب، مردم تهران و شهرستانها بر فراز بامهای خانهها برای اعتراض به رژیم، بانگ اللهاکبر سر میدادند و تمام مردم در این اجتماع برای مشارکت در سقوط شاه شرکت میکردند. [۱۵] طبق دستور ازهاری، سربازان در هر نقطههایی که این شعارها را میشنیدند تیراندازی هوایی میکردند. ارتشبد ازهاری که از خبر پخش این شعارها به شدت نگران بود، وقتی در مجلس حضور یافت با صدای بلند ادعا کرد که صدای آن شعارها از بلندگوهای ضبط صوتها و آمپلی فایرها برای تحریک مردم پخش میشود و خود مردم در آن سهم و شرکتی ندارند.

درگیریها و تظاهرات خیابانی در زمان دولت ازهاری همچنان ادامه داشت و وی که نه دستور شدت عمل و خشونت داشت و نه خود برای عملیات قاطع و سخت آماده بود، به ناچار به نظامیان و امیران کابینه خود توصیه میکرد که انعطاف و نرمش زیادی در برابر مردم نشان دهند و از خشونت و تندروی بپرهیزند.

ارتشبد ازهاری، رئیس دولت نظامی که در روزهای نخست تشکیل دولت خود، هر نوع تظاهراتی را منع کرده بود، ناگزیر شد اعلام کند، راهپیماییهای مذهبی آرام و بدون شعار و عزاداری، آزاد است. همچنین در روز عاشورا دو نفر از درجهداران گارد شاهنشاهی در قلب کارآمدترین و وفادارترین بخش ارتش در ناهار خوری افسران گارد در لویزان حادثه آفریدند. سلامتبخش و امیری عابد پس از نوشتن وصیتنامه خود، افسران و درجهداران گارد را که فریاد جاوید شاه سر میدادند به گلوله بستند و جان خود را هم از دست دادند. [۱۶]

عکس العمل رژیم در مقابل راهپیمایی تاسوعا و عاشورا

بعد از تظاهرات مردم، یک رشته تظاهرات به طرفداری از رژیم در نقاط مختلف ترتیب داده شد و عده‌های از روستاییان که با اتوبوس وارد شهرها شده بودند به طرفداری از رژیم، تظاهرات کردند. مخالفان هم در مقابل، تظاهرات کردند و در نتیجه برخورد دو گروه، عده‌های کشته و زخمی شدند. این تظاهرات که فرماندهان نظامی محلی، آن را ترتیب دادند، از هاری را عصبانی کرد. این وقایع بر وخامت اوضاع افزود و از هاری طی بخشنامه‌های به فرماندهان نظامی هشدار داد که اگر اقدام خودسرانه‌های انجام دهند برکنار و تحویل دادگاه نظامی خواهند شد. [۱۷]

#### اعتصابات گارگران نفت

از هاری که در مقابل اعتصابها به زانو در آمده بود و ابزار کاری نداشت، اخطار کرد دست از این اعتصابات بردارید که عاقبت بدی در انتظار ملت ایران است. او به کارگران نفت هشدار داد که حقوقشان پرداخت نمیشود. [۱۸] او گفت که وقتی نفتی فروش نرود، پولی نیست و اگر اعتصاب ادامه پیدا کند، باید نفت را از کشور کویت با قیمت بسیار گران تهیه کنیم... در مقابل کمکاری و بیکاری، حقوق پرداخت نخواهم کرد و چنین کارمندانی باید اخراج شوند. [۱۹]

#### از هاری و ملاقات با سفیر انگلیس

او در اولین ملاقات خود با سفیر انگلیس، مسئله رادیو بیبسی را با وی مطرح کرد و از نحوه انعکاس اخبار گله کرد. [۲۰] آنتونی پارسونز درباره این ملاقات مینویسد: «من برای اولین بار بود که از هاری را ملاقات می‌کردم. از هاری مردی هوشیار و واقع‌بین بود و از ابعاد وسیع بحران، آگاهی داشت. مسئله بیبسی این بود که آنچه در نظر شنوندگان غربی، یک گزارش خبری معمولی و عادی به شمار می‌آمد از طرف شنوندگان ایرانی به نحو دیگری تفسیر میشد؛ به طور مثال بیبسی خبر میداد که گزارشهای تأیید نشده، حاکی از زد و خورد و تلفات جانی در فلان شهر ایران است. این خبر عادی از نظر شنوندگان ایرانی این چنین تفسیر میشد: وقوع زد و خورد و کشته‌شدن عده‌های قطعی است و تبلیغات دولتی ایران، آن را از نظر مردم پنهان نگاه داشته است... من به از هاری پیشنهاد کردم از فرصت حضور خبرنگاران تلویزیون بیبسی در تهران استفاده کند و با آنها مصاحبه کند و نظر خود را بیان کند. از هاری این پیشنهاد را نپذیرفت و گفت اگر من بخوام با بیبسی مصاحبه کنم ناچارم حرفهای تندی درباره آنها بگویم و در این مرحله وحشتناک تاریخ ایران، مصلحت نمیدانم سخنی بگویم که به روابط دو کشور لطمه وارد سازد.» [۲۱]

#### سرنوشت از هاری

از هاری با این همه مشکلات، دیگر توان اداره کشور را در خود نمیدید. ارتشبد از هاری از یک سو از ضعف و دودلیهای شاه در رنج بود و از سوی دیگر زیر فشار نظامیان بود که راهحلهای تند پیشنهاد میکردند و خود او نیز موافق همین نظر بود. فشارها سرانجام نتیجه داد و وی به دنبال یک سکت قلبی در بیمارستان بستری شد. البته او چندین بار از شاه درخواست استعفا کرد؛ اما مورد موافقت واقع نشد تا اینکه بر اثر حمله قلبی بستری شد؛ در نتیجه، شاه، استعفای او را پذیرفت. از هاری بعد از آن به آمریکا رفت. [۲۲]

آدرس مطلب :

<https://www.cafetari.kh.com/news/۲۰۸۶۹/مهم-ترین-رویدادها-ایران-دوران-نخست-دوران-ایران-رویدادها-ایران-ترین-مهم/۲۰۸۶۹>